

KASHTA TIKISHGA TAYYORLASHNI O`RGATISHNING INNOVATSIYON KASBIY FAOLIYATIGA TAYYORLASH METODIKASI

Razzoqova Xadicha Ro`zimurodovna

*TerDUPI Ta`lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (Texnologik ta`lim)
mutaxassisligi II- bosqich magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Kashta tikishga tayyorlashni o`rganishning innovatsiyon kasbiy faoliyatga tayyotlash metodikasi haqida fikrlar bayon qilingan. Kasbga tayyorlashda innovatsiyon o`qitish jarayonlari va didaktik materiallar to`g`risida tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so`zlari: Kashta, kompozitsiya, asbob va moslamalar ranglar, gazlama, so`zana, choyshab, zardevor, muline iplar.

Аннотация: В данной статье описаны методы адаптации обучения вышиванию к инновационной профессиональной деятельности. Разработаны рекомендации по инновационным учебным процессам и дидактическим материалам в профессиональном обучении.

Ключевые слова: вышивка, композиция, инструменты и приспособления, краски, газирование, вышивка, стегание, зардевор, нитки мулине.

Annotation: This article describes the methods of adapting embroidery training to innovative professional activities. Recommendations on innovative educational processes and didactic materials in vocational training have been developed.

Key words: embroidery, composition, tools and devices, paints, gassing, embroidery, quilting, zardevor, floss threads.

Kashta tikish uchun ish o`rni va kashta gulini tanlash. Kashta tikishga tayyorlanishni o`rgatish ish joyini qulay bo`lishiga sharoit yaratishdan boshlanadi. Kashta tikayotgan o`quvchi charchamasligi uchun, ish o`rnini to`g`ri tashkil etish, mehnat qilishning muayyan qoidalariga rioya etish kerak. Asbob va moslamalar qo`yiladigan stol ustidagi ishga yorug`lik chap tomondan tushadigan holatda turish kerak. Agar stolda yashikcha bo`lsa, unda ip maxsus xaltada, asboblarni qutichada, kashta gulli kalka qog`ozi papkada saqlanishi mumkin. Gavda holatiga ahamiyat berib, bukchaymay, boshni juda pastga egm asdan o`tirish kerak. Ish vaqtida gavda biroz oldinga engashgan bo`lishi, ko`z bilan ish o`rtasidagi oraliq 25-30 sm dan oshmasligi lozim. Shu maqsadda ba`zan gardishni tagiga taxtacha, kitob va hokazolarni qo`yib

¹. Jo`raev R.X., Raximov B.X., Xolmatov Sh.F., Yangi pedagogik texnologiyalar. - T. Fan, 2005. 66 b.

². Ziyomuxamedov B., Pedagogik texnologiya - zamonaviy milliy modeli. - T. 2009.

³. Kamoldinov M, Vaxobjonov B, Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. T. Talqin. 2010 y. 128-bet.

balandroq o'rnatiladi. Stolni suyanchig'iga suyanish mumkin boladigan qilib, stolga yaqinroq surib qo'yiladi. Ish vaqtida qo'lni to'g'ri qo'yish katta ahamiyatga ega, ya'ni chap qo'l gardish tagida bo'lib, o'ng qo'l gardish ustida bo'lish i kerak. Biror buyumni tikishdan oldin uning badiiy yechimini o'ylab ko'rish, bezakning undagi ayrim bo'laklarining buyum yuzasiga qanday joylashtirishni, elementlarning nisbatlarini, qanday rangda tikishni, ya'ni kompozitsiya tushunchasiga kiradigan ham ma narsani aniqlab olish kerak. Kompozitsiya xarakteri ko'proq ritm ga-naqshdagi alohida elementlarga bog'liq bo'loib, bu kompozitsiyaning ifodali bo'lishiga aniq idrok etilishiga yordam beradi.

Kashta uchun xalq orasida tarqalgan bezaklar va rassomlar yaratgan rasmlardan foydalanish tavsiya etiladi. Rasmlarning ba'zi qismlarini ixtiyoriy ravishda kompozitsiyalash ham mumkin, lekin tabiatni kuzatib, bezaklarni buyum yuzasiga joylashtirishni ham o'ylab topish yanada qiziqarliroqdir.²

Kashta guli ikki xil yo'nalishda buyumga tikilishi mumkin:

1. Tayyor tikilgan buyumga kashta tikish.
2. Bichilgan buyumning detallariga kashta tikish.

Ikkala holda ham o'quvchiga kashta gulini tanlashda buyumning assortimentiga va vazifasiga, gazlamaning turi, rangi va xossalariga, buyumning kimga mo'ljallanganligiga e'tibor berish kerak. Bu talablarga qarab kashta gulini bir xil rangli yoki ko'p rangli iplarda tikish mumkinligi hal qilinadi. Agar kashta guli turli rangli iplarda tikilishi rejalashtirilgan bo'lsa, u holda avval gulning to'q rangli qismlari, so'ngra och rangli gullari tikilgani ma'qul, aks holda och rangda tikilgan gullarining ipi ish oxiriga kelib xiralashib qolishi kuzatiladi. Ayrim hollarda buyumlarga tikilgan kashta gullarini aniq va chiroyli ko'rinishi uchun ish oxirida bu buyumlar yuvilishi ham mumkin.

Kashta tikishda rang tanlash. Kashta tikish rang bilan chambarchas bog'liq. Iplarni tanlashda ranglarning yo'g'onlashuvini, ular bir-biriga qanday ta'sir etishini bilish zarur.

Ranglar doirasini diametri bo'yicha bir tomonda qizil, to'q sariq va sarg'ish-yashil, ikkinchi tomonida zangori-yashil, ko'k, ko'kish-binafsha ranglar qoladigan qilib ikkiga bo'lish mumkin. Doiraning qizg'ish-sariq bo'lagidagi ranglari iliq va ularga qarama-qarshi ham ma ranglar turlarini sovuq ranglar deyiladi. Ular ko'kim tir ufq, suv, muz ranglarni eslatadi. Har qanday rang o'zining tusi, och va to'qligi bilan xarakterlanadi. Jami ranglar xromatik (bo'yalgan) va noxromatik (bo'yalmagan, ya'ni tussiz) ranglarga ajratiladi (oq, kulrang va qorarang noxromatik rang hisoblanadi). Barcha ranglar o'zaro bog'liq bo'lib, bir-biriga ta'sir etadi. Qora fonda barcha ranglar ochilib, ravshan ko'rinadi; yorug' fonda, aksincha, odmilashadi.

Rang tanlashda uning yana bir xususiyatini esda tutish kerak. Rang buyumning shaklini yoki katta-kichikligini o'zgartirib ko'rsatishi mumkin. Agar qizil va ko'k

dog'lar bilan qoplangan yuzaga qaralsa, bunda qizil dog'lar ko'k dog'larga nisbatan yaqinroq bo'lib, aldab ko'rinishi mumkin. Och va iliq ranglar to'q va sovuq ranglarga qaraganda yaqinroq ko'rinadi. Shuning uchun iliq ranglar buyumlarni kattalashgandek, sovuq ranglar esa kichiklashgandek ko'rsatadi. Ranglarning bu xususiyatidan kiyimning ayrim bo'laklarini bo'rttiribroq, turtib turgan joylarini silliqroq qilib ko'rsatish uchun foydalansa bo'ladi. Uzoqdan ko'rinadigan buyumlar kashtasini to'q rangdagi iplar bilan tikiladi. Kashta tikish uchun iplarni tanlash, ular rangini xillash buyumning nimaga mo'ljallanganiga, gulning kattaligi va qanday joylanishiga bog'liq boladi. Odatda, kashta guliga asosiy o'rin berilib, gazlama rangiga qo'shimcha o'rin beriladi. Shuning uchun gazlama rangi naqsh rangidan ochiq bo'lib ajralib turmasligi kerak.

Gazlama va ip tanlash. Kashta tikish uchun gazlama bilan ip buyumning nimaga mo'ljallanganiga, bezakning xarakteriga va tikish usuliga muvofiq tanlanadi. Iplari sanab tikiladigan kashta uchun polotno usulida to'qilgan gazlamalar: zig'ir va yarim zig'ir tolali (oqartirilmagan, oq va rangli), markizet, shtapel va shoyi polotno, siyrak (pishirilgan zig'ir tola ipidan siyrak to'qilgan) gazlamalar olinadi.

Shuning uchun tanda ipi birga arqoq ipining ustidan, bir gal uning tagidan o'tadi. Iplari shunday to'qilgan gazlamalar pishiq, kam cho'ziladigan va kam kirishadigan bo'lib, uning o'ngi va teskari tomonlari bir xil bo'ladi. Baxyasimon chokli kashta tikish uchun tanda va arqoq iplarining yo'g'onligi bir xil bo'lgan gazlama kerak. Iplarning yo'g'onligi bir xil bo'lmasa, ish qiyinlashadi, chunki tanda va arqoq iplarini sug'urib olishda sanaladigan iplar soni har xil bo'ladi hamda tikilgan kashta bir tekib bo'lmaydi.³

Chizilgan kontur bo'ylab tikiladigan kashtalar uchun zig'ir tolali gazlamalar ham, shoyi ham, jun, yo'l-yo'l yoki katak gazlamalar ham, yirik tizilishli gazlamalar ham to'g'ri kelaveradi. Kashta tikiladigan materialga muvofiq rangdagi ip tanlash kashtado'zlikda katta ahamiyatga ega. O'tmishda turli-tuman rangdagi matolarning kamligi sababli ko'pgina bezak kashtalari butun mato sathini kashta bilan qoplab tikilgan. Hozirda so'zana, choyshab, zardevor kabi bezak buyumlari baxmal, shoyi, satin gazlamalaridan tikilm oqda va ularda gazlama sathini iplar bilan to'ldirish shart emas. Kashtado'z kashta tikmoqchi bo'lgan kiyim shakliga, matosi rangiga qarab kashta nusxasini tanlashi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jo'raev R.X., Raximov B.X., Xolmatov Sh.F., Yangi pedagogik texnologiyalar. - T, Fan, 2005.
2. Ziyomuxamedov B., Pedagogik texnologiya - zamonaviy milliy modeli. - T.2009.
3. Kamoldinov M, Vaxobjonov B, Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. T.Talqin. 2010 y.